ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XIX — Број 284 — Субота, 8 јун 1957

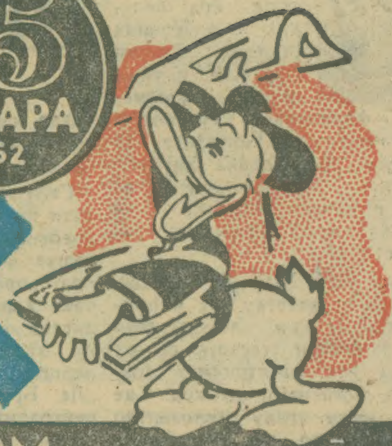

МИКИ И НАХОД РИЋА

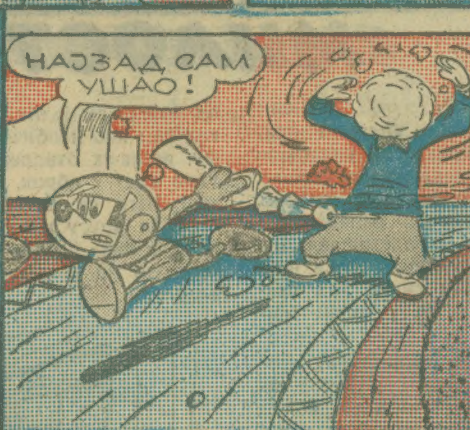

ШЕТЊА КРОЗ СТИЛОВЕ

ЛУЈ XIV

ФОТЕЉА II ПЕРИОДА

Са XVII веком настаје ера великих класичних стилова. Стилом Луј XIV почиње период најотменије француске уметности. Произишао из Ренесансе, он у себи прилагођава античку традицију, стављa акценат на свој романски карактер и удаљава се од класичног грчког стила.

Стил Луј XIV је снажан, а у самом почетку чак и помпезан. Детаљи, декоративно веома богати, састоје се од живих али симетричних арабески, богатих и љупких. Све је у овом стилу импозантно и управљено на спољни ефекат и не води рачуна о удобности. Он блиста богатством и живи ради ефекта. Такав какав је био, разумљиво да није могао продрети у средње слојеве грађанства.

Стил Луј XIV може се поделити на три периода. У првом преовлађују равне линије и тешке форме. Други период, онај „прави" Луј XIV, уобличава хиљаде уметничких квалитета у једну дисциплиновану, хармоничну целину. Овај период, често називан стил „Ле Брен", подудара се са централизацијом свих уметничких заната под диктатуром овог свестраног уметника, који је умео изврсно да употреби сваког уметника у оној врсти посла у којој је овај био специјалиста, и да све те богате и различите квалитете споји у један јединствен, хомоген стил.

Под руководством Ле Брена, Гоблени су постали најглавнија фабрика за израду декоративних уметничких предмета свих врста: тепиха, таписерије, уметничког столарства, сликарства, вајарства, златарства; то је била најсавршенија организација уметничког занатства која је икад постојала.

Најчешћи мотиви у стилу Луј XIV били су краљевско сунце, скиптар и укрштени мачеви, цвет љиљана и нара, шкољка, лишће бршљана и акантуса, глава Минерве, фауни, цветне гранчице, два укрштена слова L, буцмасти амори.

Таванице у XVII веку богато су украшаване, и то простори између изукрштаних греда. Зидови су, од горе доле, украшавани огромним паноима с мотивима из митологије. Позлаћено дрво царовало је свуда. Паркети, веома фино сложени и лепо углачани, покривани су великим теписима израђеним у краљевским радионицама.

Равне ноге на столицама, у облику стубића и са спојницама, одлика су овог стила; при крају владавине Луја XIV на столицама се појављују и изрезбарене ноге у облику консола. Наслоњаче, дивани, клупице, прекривани су тканинама или тапацирани.

У великим, изрезбареним орманима чуване су гомиле рубља — понос сваке породице. Комоде и писаћи столови имају фиоке постављене једна изнад друге и украшене шарама и инкрустацијама.

Велики столови с грациозним консолама покривани су мермерним плочама или уметнички израђеним плочама од дрвета; једна врста креденца, такозвани „италијански кабинет", украшавана је сребром и полудрагим камењем.

СТО

КОНСОЛЕ III ПЕРИОДА

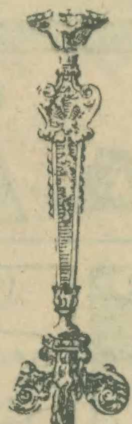

СВЕЋЊАК

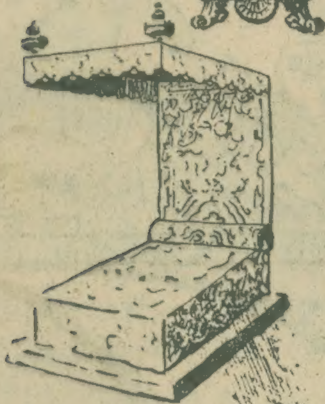

ПОСТЕЉА

ФОТЕЉА III ПЕРИОДА

ФОТЕЉА III ПЕРИОДА

ОРМАН

У великој моди је изважан мрамор, затим свећњаци од позлаћеног дрвета и тешког сребра, алегорични часовници, свећњаци од бронзе обилно позлаћени, велика огледала у оквирима од позлаћеног бакра. Свилене тканине покриване су стилизованим шарама, а застори и драперије употребљавају се у великој мери. Огромне постеље украшавају се балдахином, засторима, тракама живих боја од дамаста, тафта, велура, и компликованим ширитима и гајтанима.

Последњих година владавине Луја XIV, под утицајем Мињара, који је дошао на место преминулог Ле Брена, овај стил постаје мекши и разнеженији. Појављују се постеље за одмарање, фотеље с високим наслонима за главу. Полако се увлачи уметност Далеког Истока. Злоупотреба шкољке као орнамента обележава декаденцију великог стила Луј XIV.

ЖИВИ ТЕЛЕФОН

На супротним странама једне планине близу Стаунтона, у америчкој држави Вирџинији, живе две сестре — Аманда Дехарт и Ема Доусон. Оне живе потпуно усамљене и до њихових домова ретко стижу вести из спољног света. Но, мада се на њихову планину још није „попела" телефонска линија, сестре одржавају свакодневну везу међу собом, захваљујући Спригу, псу Еме Доусон. Овај пас сваког дана претрчи велику раздаљину која дели две куће, носећи поруку привезану за огрлицу. Пошто се код Аманде Дехарт мало окрепи и одмори, он опет креће на пут, носећи одговор на писмо своје газдарице.

ВЕРУЈЕ ДА ЈЕ НАШАО ОБЈАШЊЕЊЕ

Француски астроном Одуен Долфус верује да је нашао објашњење за огромне тамне пеге које се на Марсу повремено појављују и нестају. Оне понекад мењају свој облик, а у поједина годишња доба и боју, постајући сивозелене и сивоплаве. После свестраног испитивања, уз помоћ веома осетљивих инструмената, Долфус је дошао до закључка да то морају бити нагомилана сићушна жива бића слична микробима. С његовом теоријом слаже се више других астронома.

БОГОВИ СУ БИЛИ МИЛОСТИВИ

(4)

Најзад, није срамота претрпети пораз у славном боју — зар сам их мало претрпео у животу! — али у свом садашњем положају нисам видео ничег славног.

Сваки талас који се разбијао о сплав носио је са собом пропаст. Осећао сам смрт у ветру који је потресао моју кајуту, у потоцима воде који су текли преко палубе. Али, нисам осећао страх. Само једна мисао врзла ми се по мозгу: крај експедиције! Претрпео сам пораз!.. То је било горе од смрти.

— Узми нож и прекрати тај бол! — говорио сам сам себи, избезумљен од очајања.

Свитало је. Ветар се појачавао, таласи су се дизали све више. С муком сам се довукао до папагајевог кавеза, насуо му хране за неколико недеља, усуо воде... Ведро с летећим рибама поставио сам на место где га Мики може дохватити. Затим сам отпузао на крму...

Написао сам цедуљу у којој сам изнео шта ми се догодило, означио своје координате и датум — 19 јул. Сунце се ближило заласку. Написао сам још и писмо жени и оба писма прикуцао на врата кајуте.

Протекао је још један час и ја сам почињао да увиђам како је било глупо што нисам одмах послао позив упомоћ. Био сам толико обузет својим сном да све остало није имало никаквог значаја. А шта је с Теди, мојом женом. Зар нисам био дужан да мислим и на њу? Да, послаћу СОС, покушаћу, у сваком случају.

Био сам у тако беспомоћном стању да дуго нисам могао да подесим радио-одашиљач. Најзад, после готово читавог часа, послао сам сигнал на таласу од 500 килоцикла. Свакога часа, од 15-ог до 18-ог и од 45-ог до 48-ог минута, бродови на свим морима обавезни су да слушају не предаје ли неко на томе таласу позив упомоћ. Нисам био у стању да подесим своју поруку у један од тих периода, и просто сам насумце предао у етар, једва мичући уснама, следеће:

— Налазим се на 3 степена и 36 минута јужне ширине и 19 степени и 31 минут западне дужине. СОС... СОС... СОС...

Вртео сам ручицу отпремника с таквим осећањем као да сам себи изричем смртну пресуду. Као да дезертирам с положаја за који сам се заклео да га до краја нећу напустити. Била је то капитулација.

Поново је наступила ноћ. Већ 24 часа траје моје мучење. Око сплава шумели су таласи, засипајући све воденом прашином. Лежао сам у мраку, не упаливши чак ни фењер који је осветљавао компас. Чему? Моја пловидба ближила се крају...

Тргнувши се из дремежа, неочекивано сам осетио да се бол у мени стишава. Да, да, готово као да је прошао. Сумње није могло бити. Био сам без снаге, али безгранична радост киптела је у мени: спасен!

Отпузао сам до радио-отпремника: „Све је у реду... Све је у реду... Помоћ ми више није потребна. Помоћ није потребна... није потребна..." У току следећих неколико часова слао сам у етар ту поруку кад год ми је снага то дозвољавала. Није било срећнијег човека од мене. Опет сам оживео.

...Болови су ме још с времена на време онеспокојавали. Управљао сам сплавом, али било ми је тешко да устајем и да се крећем. Од напада је прошла читава седмица, а ја сам још био веома слаб. Само ми је расположење бодро и ведро. Од Перуа сам већ био далеко 1650, а од Галапагоса 650 миља. Са уживањем сам посматрао небо и море и само сам се понекад осећао као човек који корача по ивици провалије. Али, било ми је тешко овако усамљеном и много бих дао да само могу да чујем људски глас.

— Управио сам сплав према петом упореднику, рачунајући да ћу тим путем проћи 100 миља северно од Маркиских Острва. Али, до њих је било још 3.000 миља...

БЕЗ ВОДЕ

Освануло је јутро 6 августа, тихо и тмурно. Ветар је био сасвим слаб, а сиво море готово непокретно. Али, већ један час после свитања тамни облаци су се разишли, а небо и море засијали су на сунцу јарким плаветнилом.

Читава моја залиха свеже воде налазила се у залемљеним плеханим кантама од по пет галона, смештеним међу брвнима под палубом. Кад бих сву воду коју сам имао горе на сплаву потрошио, подизао сам даске да бих узео једну или две нове канте. Уочи тога дана поново сам био узео две, од којих сам једну одмах отворио. Ујутру, кад сам као и обично хтео да спремим кафу, подигох отворену канту да бих из ње улио воду у ибрик. Али, канта је била празна! Шта се догодило? Нека пукотина? Зграбих другу канту, ону још неотворену. И та је била празна — ни капи воде у њој. Пропало ми је десет галона драгоцене залихе...

Обузе ме страх. А шта је са осталим кантама? Подигох онај део бамбусовог пода под којим су канте лежале још од почетка путовања. Једну за другом бацао сам их на палубу. Празна... празна... празна... Само је у три било воде

Значи, пропала је готово сва залиха моје воде за пиће

Без воде насред океана!

У то приметих да из једне још пуне канте вода цури. Шавови су, значи, били несигурни и сад су, кад сам канту померио с места, попустили. Стадох да грабим све што ми се нашло под руком: шерпе, боце, бокал — журећи се да спасем бар оно што је остало.

На мокрој палуби од бамбуса лежале су, једна уз другу, пет канти од по пет галона, некад солидно залемљених и наизглед тако сигурних, а сад празних, потпуно празних, и лаких као перо. Каква иронија судбине! А само неколико недеља раније (можда и само неколико дана) биле су до врха пуне изванредне свеже воде из једног перуанског планинског извора.

Откинуо сам поклопац с једне канте. Блистала је изнутра као огледало, а само се на дну, дуж сваког шава, протезала пруга од рђе: слана морска вода изгризла је шавове као каква јака киселина.

Схватио сам шта се збило, схватио сам да сам свему сам крив. Како сам могао да не предвидим да ће плехане канте, стално заливане сланом морском водом, почети да рђају. Прво, није требало држати воду у тако танким судовима; друго, није их требало чувати под палубом, у морској води. Здрав разум шапутао ми је то и раније, али ја сам се задовољио тиме што сам канте, да бих их заштитио од рђе, споља обојио масном бојом. Каква лакомисленост! Требало их је залити смолом, па би и сад биле пуне воде.

Шта да радим? Налазио сам се далеко од свих паробродских линија и нисам се могао надати да ћу срести било какав брод. Треба измислити друго решење.

Тога дана одредио сам своје координате: пет степени и 31 минут јужне ширине и 114 степени и 10 минута западне дужине. Од дана мога поласка прошло је 45 дана. Преживљена искушења прекалила су ме и ја сам се брзо прибрао.

— Ништа! Издржаћу и то! — тврдио сам гласно, разговарајући сам са собом, као што чине сви усамљени људи. — На крају крајева, оствария оно што сам наумио.

Остало ми је било још око девет галона воде, тј. приближно 36 литара. Пре поласка израчунао сам да ми је за 200 дана пута потребно 400 литара. Међутим, протекло је свега 45 дана, а остало ми је само 36 литара. А може ме нешто и задржати на путу, може ми ветар оборити једра — зар је мало тога што се може догодити?.. Помислих да ћу морати да променим правац и да се упутим Маркиским Острвима. Али, ипак сам одлучио да не скрећем с већ одређеног курса, јер би ми се иначе могло догодити да западнем у супротну, екваторијалну струју, која почиње од петог степена северно од екватора и која би могла да понесе мој сплав на исток.

(Наставиће се)

Техничке тајне античких народа

Упркос огромног напретка, савремена наука још није успела да открије тајне извесних техничких процеса који су у античко доба били уобичајени, а који би чак и у данашње време били од огромне користи човечанству.

Стари Индијци знали су за тајну производње гвожђа које не рђа, за којом савремени научници узалуд трагају већ неколико деценија. Монументални стубови великог храма у Њу Делхију, високи преко 60 метара и укопани дванаест метара у земљу, начињени су од метала који је преживео смењивање 7.000 годишњих доба а ипак нигде није зарђао. Ни најсавеснија

радиоскопска и хемиска испитивања нису могла да открију на који је начин добијен овај изванредни метал. Занимљиво је да су и Римљани производили ову врсту гвожђа, јер многобројни велики ексери којима су, пре 2.000 година, закивали своје триреме нису до данас примили ни најмањи траг рђе. Чак су у то давно античко доба и афрички Црнци познавали тајну производње овог метала. То доказују маказе које су нађене на дну океана, близу старог рудника Зимбабве.

Пре петнаест година откривен је у Мексику један циновски ћуп направљен од некаквог сивог метала који је лакши од алуминијума, а тврд је као гвожђе. Научници, истраживачи и хемичари целог света узалуд су покушавали да открију природу и порекло овог метала, који би био драгоцен за савремену авијацију.

Најзад, још није одгонетнута ни тајна феничанског несаломљивог стакла, које је било јако као метал и могло је да поднесе снажне ударце гвозденог чекића а да се не разбије. Ниједно савремено „несаломљиво" стакло не може се ни изблиза мерити с њим.

БАЗАЛТНИ ПАЊ

Познато је да гоосече, слично ловцима и риболовцима, никад не пропуштају прилику да се похвале својим подвизима. Али, чак ни највећи хвалисавац међу њима не би се усудио да тврди да су на овом гигантском пању остали трагови његове секире. Тај базалтни пањ, назван Ђаволова Кула, налази се у америчкој савезној држави Вајомингу и надвисује дрвеће које га окружује за преко 300 метара. Готово сасвим равна горња површина пања износи четири хиљаде квадратних метара. Само је неколицини најсмелијих и најискусније

нијих алпиниста успело да се успну уз окомите стране Ђаволове Куле.

Геолози још и данас воде распре око постанка Ђаволове Куле. Већина је склона да прихвати теорију по којој је, пре неких 50 милиона година, растопљени базалт избио кроз пукотине на површину земље, где је, стврднувши се, испуцао, образујући појединачне стубове.

Ветрови и кише обнажили су овај базалтни споменик, а сада настављају да га руше; широк појас иситњеног материјала, који потсећа на гомилу опиљака, окружује Ђаволову Кулу.

У ТРАЖЕЊУ ЗАКОПАНОГ БЛАГА

Једна група енглеских археолога почела је истраживања под чувеном лондонском кулом Тауер, не би ли нашла благо које је у своје време закопао Џон Бергстед, управник ове куле за време Кромвела. Тада се причало да је Бергстед присвојио знатне суме новца богатих племића које су пуританци били бацили у ову познату тамницу. Приликом поновног успостављања монархије, Џон Бергстед је погубљен а да се претходно од њега никако није могла извући тајна где је сакрио благо. Тада се вредност закопаног новца ценила на 40.000 ливара, што би данас вероватно претстављало суму од око 560 милиона динара.

МИРИС КОЈИ РАЗГОНИ ХИПОПОТАМЕ

У зоолошком врту у Берлину начињен је један препарат који заудара на лавове, да би био упућен у јужноафрички град Преторију и изручен у тамошње реке. Сматра се да ће непријатан мирис препарата растерати из овог предела хипопотаме, који причињавају велике штете разним културама.

Цела граница наше државе дуга је 2969 километара. Од тога отпада на сувоземну границу 2173, на речну 711, а на језерску 86 километара. Дужина наше морске обале износи 1993 километра.

Придеви одређеног вида казују особину једног лица или ствари међу више истоимених лица или ствари с различитим особинама, те се њима одређује и сама ствар. Например: донеси онај дебели штап (а не танки, или кратки, или дугачки штап). Зашто непрестано носиш нови шешир? Добар је и стари. Придеви у одређеном виду познају се по питању: који, која, које.

Придеви неодређеног вида казују особину ма кога лица или ма које ствари. Например: дугачак пут, туп нож. По облику, разликује се одређени придевски вид у мушком роду од неодређеног вида по томе што на крају има дуго — и. Женски и средњи род не разликују се по облику, него само по изговору. Код одређених придева је крајње а (женски род) о или е (средњи род) увек дуго, а код неодређених је увек кратко.

Шареном металургијом назива се она металургија која производи метале разних боја: бакар, олово, цинк, алуминијум и друге шарене метале. Највећа наша, а у исто време и европска, фабрика бакра налази се у Бору.

Оаза је плодан предео са водом усред великих пешчаних

пустиња, нарочито у Африци. То је као неко копнено острво у огромном пешчаном мору.

Морски кринови су животиње које живе по највећим морским дубинама. Они су махом утврђени за дно помоћу једне дугачке дршке која има чланковит облик. Тело им је у облику чашице, а из средишног дела полази читав низ гранатих ручица, због чега ове животиње личе на биљку. Неке од њих, када су старије, одвоје се од своје дршке и помоћу ручица ухвате за неку алгу. Један од тих морских кринова је и коматула (коматус = длакав), која слободно плива, а прелива се у изванредно светлим бојама.

Текуће воде или текућице су оне воде које не стоје, него се од извора до ушћа крећу и на тај начин постају поточићи, потоци, речице и реке. Свака текућа вода има: извор, ушће, корито и обале.

Извор је највиша тачка, тј. место где текућица извире, а ушће је најнижа, где она престаје да тече као самостална вода, јер се улива у другу реку или море.

Коритом се назива део земљишта који има облик жлеба, а којим отиче једна река. Стране тога корита називају се обалама. Постоји десна и лева обала.

Главном реком се назива она река у коју утичу потоци, поточићи и друге реке. Сви се они називају притокама те главне реке.

Речна мрежа састављена је од главне реке са свим њеним притокама, а земљиште на коме се налази та речна мрежа и са кога она добија воду назива се речним сливом.

Развође је она линија која дели воде два суседна речна слива. Развође најчешће иде планинским венцем, а некад и равницом, пошто је понекад довољна и мања узвишица на земљи да одвоји сливове двеју река.

Ток реке је онај њен део који се налази између извора и ушћа, а разлика у висини између извора и ушћа назива се падом реке.

Брзаци су она места у речном кориту где вода има већи пад и брзо тече, пребацујући се преко стена које често вире изнад површине.

Водопади су она места на реци где вода пада с неке пречаге у кориту и окомито се стропоштава или се степенасто руши.

Вода у текућици брже тече средином, него поред обале, а брже на површини него на дну.

Матица иде линијом на површини реке где она има највећу брзину.

Океанија је опште име за сва острва и групе острва у Тихом Океану, заједно са Аустралијом.

АЈКУЛАМА, ХЕМИЈИ и ФОЛКЛОРУ

Вас ће свакако зачудити ово, на први поглед чудно, сједињавање ајкула, хемије и фолклора. Одмах ћемо вам рећи да ће у овом напису ајкулама бити посвећено највише пажње; хемији, без обзира на дубоко поштовање према тој науци, нешто мање, а фолклору — сасвим мало.

Место бродолома кипело је од ајкула

Ајкуле су дошле на прво место не због неке наше наклоности према тим морским разбојницима, већ стога што се у последње време предузима све већи број подводних експедиција, које су поново оживеле старо питање: у којој су мери ајкуле опасне по човека?

Историја којом ћемо почети догодила се прилично давно: 7 децембра 1941 године. Тога дана је Јапан, без објаве рата, напао Сједињене Америчке Државе. Догађаји у Перл Харбуру потиснули су у позадину трагедију која се одиграла у Јужном Атлантику, где је била торпедована једна енглеска лака крстарица. Морнар Алберт Партон, који се спасао смрти, причао је да је место бродолома просто кипело од ајкула. Његови другови, међу којима су многи били рањени, нестајали су у мору један за другим. Преживели, а њих је од 450 било свега 170, пет дана су веслима одбијали од себе страшне морске људождере.

Приближно у исто време, негде крај обале Бразилије, срушио се у море и потонуо један амерички војни авион. Од три члана посаде, до обале је допливао само један. Пред његовим очима ајкуле су прождерале прво једног, а затим и другог пилота.

Извештаји о тим догађајима привукли су пажњу америчких научника Харолда Кулица и Хенрија Филда. Зар се не може добити неки хемиски препарат који ће, растворен у води, одбијати ајкуле од људи? — запитали су се они.

Можда неће бити на одмет рећи неколико речи о тзв. такозваној „ајкулиној опасности". О нападима ајкула на људе написано је много стравичних прича. Одредити колико у њима има истине а колико измишљотине, прилично је тешко. Готово увек кад би се приступило испитивању овог или оног случаја, показало би се да је немогућно наћи очевице. Многи одважни истраживачи мора, међу њима Кусто и Дима, тврде да су ајкуле веома плашљиве и да се не усуђују да нападну људе.

У чему се онда састоји „проблем ајкула" и да ли он уопште постоји? Нажалост, ипак постоји. Прво, познати су веродостојни случајеви људождерства ајкула, мада они нису тако чести како се верује. Друго, утврђено је да је и најмања количина крви у води довољна да ајкулу доведе до беснила и тада је она веома опасна. Најзад, постоји и психолошка страна тога проблема. Случајеви напада ајкула на човека брзо се и надалеко рашчују. Опасност се преувеличава, рађа се масовни страх од ајкула. Команда америчке морнарице и авијације често се сударала с тим проблемом за време Другог светског рата. Преживели чланови посаде авиона и бродова који су доживели калварију у Карипском Мору, Тихом Океану и на другим местима „богатим" ајкулама често су одбијали да и даље врше војну дужност у тим рејонима.

Тражење „антиајкулина"

Било је, дакле, неопходно наћи успешно средство за борбу против ајкула. Одакле почети? То нико није знао. Јасно је било само једно: треба пронаћи нешто што ће ајкулама уливати одвратност или их заплашити.

Први опити изведени су у океанаријумима у Флориди. Ајкулама су бацали затровано месо и оне су га хватале. Али, шта се добија тиме што су оне после извесног времена цркавале у страшним мукама? Није помагала ни димна завеса у води, јер ајкуле у потрази за пленом не иду за чулом вида, већ за јако развијеним чулом мириса. Испробана су и разна средства с јаким, одбијајућим мирисом — али узалуд.

Некоме од научника пала је на ум идеја да би се можда у фолклору оних народа који живе на обалама чије воде обилују ајкулама могло наћи на какво успешно средство. Тај посао узели су на себе сарадници Америчког природњачког музеја. Али, нису нашли никаквих података за које би се могли „закачити". За месне житеље „проблем ајкула" не постоји: они их успешно лове и са апетитом уништавају.

Једног дана 1942 године, Стуарт Спрингер, руководилац ових опита, решио је да на ајкулама испроба — гњило месо ајкула. Наиме, он се сетио прича рибара из Флориде о томе да у случају кад их нешто, бура например, омете да извуку на обалу уловљену и већ мртву ајкулу, онда њена жива сабраћа дуго избегавају та места. На његову сугестију, у Вудсхолском океанографском институту понудили су ајкулама месо ајкула које је претходно остављено да гњије 4 до 6 дана. И — ајкуле му се нису приближавале.

Средство које је толико дуго и безуспешно тражено било је најзад нађено. Научници су похитали у Флориду у лов на ајкуле. Уловљене животиње држане су у нарочитим цистернама, да би се њихово месо распало. Али, непријатну операцију нећемо описивати. Рећи ћемо само то да су после неколико месеци испитивања хемичари успели да одреде који састојак распаднутог меса делује одбијајуће на ајкуле. Била је то сирћетна киселина! Касније су открили да екстракт сулфата бакра делује још јаче.

Почеле су непријатности...

Али, све су то били лабораториски опити. Успехе је требало проверити и у пракси, па су експерименти из Вудсхола пренети на море. И тада, кад је изгледало да се дело ближи крају, почеле су непријатности.

Крај обала Северне Флориде ајкула није било, а исто тако ни у водама око острва Кубе. Упомоћ научницима дошли су искусни ловци. Стари непријатељ ајкула Ернест Хемингвеј показао им је неколико места где их је он лично ловио. Но, све је било узалуд. Ајкуле као да су предосетиле опасност која им је претила и нису се појављивале. Да не дуљимо причу, ајкуле су најзад нађене на ушћима река Кујакил и Рио-Мороу, на обали Еквадора.

Успех експеримента превазишао је сва очекивања. Ајкуле су прождрљиво гутале мамце без сулфата бакра, а далеко обилазиле контролне мамце у којима га је било. То се догодило децембра 1942, равно годину дана после пропасти енглеске крстарице у Јужном Атлантику. Сулфат бакра деловао је „без грешке" и хемиска индустрија добила је задатак да изради препарат „антиајкулин", и то у великим количинама. Препарат је створен и састојао се од једне четвртине бакарне киселе соли и три четвртине бојеног материјала који око мамца образује таман облак.

Аустралиски стручњаци с неповерењем су примили тај препарат. „На наше ајкуле (аустралиске ајкуле сматрају се најкрвожеднијим) тај прашак против главобоље неће дејствовати", — говорили су они. Али, кад су га испробали у Заливу Ајкула, на западној обали Аустралије, били су запањени. Успех је оцењен са 95,2 процената.

Тако се завршила историја тражења антиајкулина. Само, питање је да ли је то стваран завршетак. Може ли се са сигурношћу рећи да је нађено радикално средство у борби против ајкула? Не. Препарат није испитан у условима кад се у мору налазе рањени људи, од чије крви ајкуле помахнитају. Истраживач Кусто, који га је употребљавао приликом својих подводних експедиција, тврди да ајкуле уопште не обраћају пажњу на антиајкулин.

У сваком случају, научници из Вудсхолског океанографског института гарантују следеће: ако вам падне на памет да ловите ајкуле помоћу сулфата бакра, претрпећете потпун неуспех и нећете моћи да се похвалите пред друговима да сте уловили оволикууу ајкулу...

КУЋЕ КОЈЕ САМЕ РАСТУ

Француз Пол Вибер, који се пре пет година настанио на Хаитију, одлучио је да сагради малу пољску кућу. Како није имао довољно новца да купи сав потребан грађевински материјал, за темеље и зидове употребио је корале и морску биљку мадрепору, којих је у околним лагунама било у великим количинама. Тако је, за неколико дана, крај обале изникла необична, али чврста грађевина. Зидови подигнути од великих блокова мадрепоре и украшени белим коралима изгледали су врло живописно.

Позван хитним послом у Француску, Вибер је, заједно с породицом, убрзо напустио острво, на које се вратио тек сада. Кад се појавио пред својом пољском кућицом, његовом чуђењу није било краја. Блокови мадрепоре, а нарочито

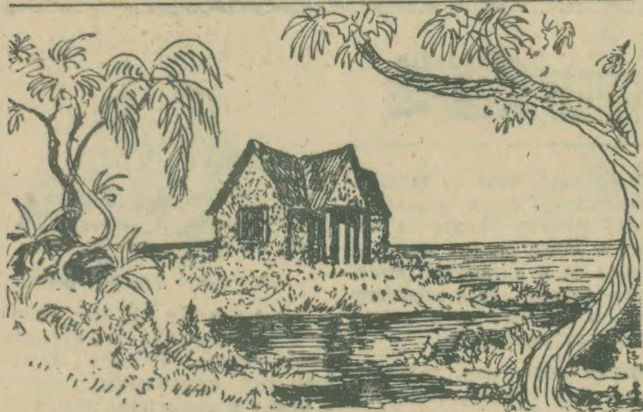

корали, били су нарасли и потпуно запушили врата и прозоре. И не само то: цела кућа била је порасла за око метар и по. Да би ушао у њу, Француз је морао да пробије нов улаз кроз дебео слој материјала.

Још горе се провео фармер Хиран Краули, из Кентакија. Он је у току зиме саградио пространу житницу, с темељима од дебелих врбових трупаца. Кад су у пролеће пале обилне кише, трупци су ухватили корена и његова житница је порасла читава три метра увис!

Најхладније, најтоплије, најкишовитије...

Највиша температура забележена је 13 септембра 1922 године у Триполису — 58 степени Целзијусових. Ово је званичан рекорд, јер је мерење извршено под стандардним околностима.

Најнижа температура забележена је у месту Ојмакону, у Сибиру, (1 фебруара 1933) и у Верхојанску (5 и 7 фебруара 1892) — минус 68 степени. Научницима су стизали извештаји и о неким нижим температурама, али они нису могли бити признати као рекорд, јер су непознати детаљи мерења и услови под којима је оно вршено. Ово исто важи и за највишу температуру.

На западној хемисфери најнижа температура забележена је на Гренланду (6 децембра 1949) — минус 30,5 степени. Сматра се да је ледена кора Гренланда најхладније место на овој хемисфери, с температурама од минус 38 степени.

Највишу средњу температуру има вероватно Сомалија, где износи око 31 степен.

Сматра се да највише воденог талога добија једно од Хавајских Острва, али најпознатије место у свету с јаким кишама јесте Черапунџи, у Индији, где је већ преко 75 година забележен просечан годишњи талог од преко 12 метара.

У граду Џеферзону, у САД, пало је највише кише за један минут, а у граду Колту, такође у САД, пало је највише кише за један сат.

Рекорд најсувљег места држи град Арика, у северном Чилеу. У неким пустињским пределима по неколико година киша уопште не пада.

Најдужа сува сезона забележена је у једном делу Калифорније, где је од 3 октобра 1912 до 8 новембра 1914 године, тј. у току 767 дана, киша само мало прскала.

Највише снега у току једне године нападало је у држави Вашингтон, а за један месец у граду Томараку, у Калифорнији (јануара 1911).

Ови занимљиви подаци односе се, као што се из текста види, на одређене делове света. Сигурно да нису сви потпуно тачни, јер су ћуди природе различите на огромном простору земље, па се вероватно могу наћи и други: још кишовитији, још топлији и још хладнији предели на свету.

»ВИШЕ КРЕТАЊА!«

Половином 17 века, у Француској је изграђено више калдрмисаних друмова, од којих је један носио високопарно име — Краљева калдрма. Кад је железница почела да осваја, људи су избегавали труцкање по неравним друмовима, само се Луј XVIII и даље возио „својом" калдрмом. Гојазни монарх имао је велик апетит; јео је за неколицину, а радом се

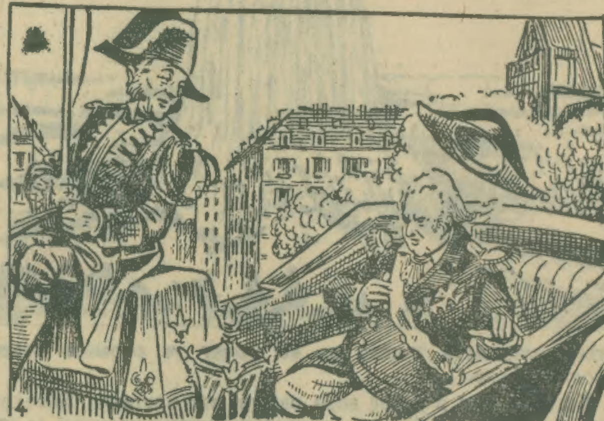

није много замарао. „Више кретања!", саветовали су му лекари, да би га спасли огромног трбуха и дебелих наслага сала. И Луј XVIII је послушао лекаре. Свакога дана његове дворске кочије тандркале су два пуна сата Краљевом калдрмом, док је владар потскакивао на седишту, уверен да то прија његовом организму.

ПАПАГАЈИ ИМИТИРАЈУ САМО ЉУДЕ

Папагаји су познати по својој способности да понављају речи, па чак и читаве реченице. Па ипак, досад се није могло установити да су они у дивљини икад подражавали гласове других животиња. Има папагаја који „знају" и преко сто речи. Неке од ових необичних птица појављивале су се чак и на суду, као сведоци, а било је случајева да је суд у потпуности уважао њихове „исказе".

ЉУБА НЕНАДОВИЋ

Љубомир Ненадовић, један од најпопуларнијих српских књижевника, последње године живота провео је у Ваљеву. То време посветио је највише деци, певајући им поучне песме. Деца су га и назвала „Чика Љуба“. Он их је волео док је још био у млађим годинама, окупљао би их око себе, причао им о својим путовањима, шалио се. „Кад год би се појавио на вратима са својим добрим лицем, с којега је ретко нестајало осмејка, који му даваше израз благости и доброте, они би обично сви углас повикали: „Добро дошао, чика Љубо! Живео чика Љуба!“ И тада би сви ми потрчали њему усусрет да га поздравимо и у руку пољубимо. И он је тада с нама као какав победник улазио у собу. Тада нити је било срећније деце од нас, ни срећнијег чике од нашег доброг чика Љубе“.

Добар и предобар

До последњих тренутака свог живота Љубомир Ненадовић сачувао је свежину духа и одлично памћење, увек спреман да се нашали и да исто тако прихвати добру шалу. Такав је био у младости, кад се први пут, 1843 године, отиснуо у свет; такав је остао и у старости, у свом Ваљеву, за које је говорио пријатељима да је једно од три места у свету где човек може да живи по вољи; остала два су Париз и Цетиње. Но, Ваљево је, што се бар њега тиче, ипак претегло...

За Љубу Ненадовића као младог студента у Прагу (1843—44) један његов друг у својим успоменама забележио је да је био „добар и предобар, свакада племенит, а притом пун невиног и здравог хумора, којим је умео да развесели и задовољи своје пријатеље. Шала и прича већ су тада били главни елементи Ненадовићеве природе“. Он је умео да лепо и живо прича о свом путовању по Србији, о Првом устанку, о свом деди обор-кнезу Алекси и о свом оцу проти Матији. Нарочито је поштовао свога оца Проту, коме је касније „подигао диван и вечан споменик издавши његове мемоаре“. „Говор Ненадовићев био је чист народни и свагда зачињен хумором и лепим досеткама“.

Ненадовић се рано истакао у књижевности; имао је 22 године кад је после повратка из Париза (1848) постављен за професора поезије у београдској гимназији и био изабран за редовног члана Друштва српске словесности, тада највише научне установе код Срба. Стари Прота поносио се својим сином који ће прославити име Ненадовића и у српској књижевности...

Ведрину живота Љубомира Ненадовића помрачили су догађаји око убиства кнеза Михаила. Тада је његов брат Светозар осумњичен да је учествовао у атентату и осуђен је на смрт. Породица Ненадовића је прогањана, Љубомир је морао да напусти своју отаџбину. Најпре је извесно време провео у Бечу, а потом у Немачкој, носећи се мишљу да оде у Америку. „Има три месеца како једнако учим енглески; у августу (1869) рад сам се из Бремена навести у Америку и за десет месеци надам се да је сву могу проћи. Рад сам да путујем и оним гвозденим путем што ће се сада отворити (пацифичка железница) и што иде кроз сред Северне Америке на Мирни Океан... Ако не одем у Америку, ја ћу у октобру у Египат, то је близу, да будем при отварању Суецког Канала“. У Немачкој је тада почео да пише своја позната „Писма из Немачке“.

У Црној Гори

У Америку и Египат Љубомир Ненадовић није отишао, а ни у Русију, коју је такође хтео да види и опише. Уместо у Америку, он је отпутовао у Црну Гору. Ту је поново повратио своју ведрину. „Његова душа која није нигде могла мира наћи, јер је била далеко од завичаја за којим је чезнула, нашла је у Црној Гори одмора, усред нових пријатеља који га заволеше и који у њему изазваше вољу за рад и вољу за живот“. Он је опет почео да пише и ту је настала његова лепа књига „О Црногорцима“.

У Црној Гори Ненадовић је убрзо постао омиљена личност. Поново је био онај некадањи ,ведар и духовит, срдачан према свакоме, увек спреман да развесели и обрадује све с којима се дружио и које је сретао. Толико је срастао с Црном Гором да су на Цетињу мислили да је никада неће напустити. После свог првог боравка, он ју је још неколико пута посетио. „Али кад старост закуца на врата, те га потсети да се живот ближи крају, тада Љубу нико више не могаде задржати ни у Црној Гори“. Позна јесен његовог живота нашла га је у Србији, у Ваљеву, „колевци својој и својих дедова“, како је сам говорио, где се 1880 године стално настанио. Црногорци су га се дуго сећали. Свуда — на Цетињу, на Његушима, на Ријеци, па и у Бару — говорило се о њему с похвалом и с поштовањем. „Они наш добри Љубо“, или „Добри чојек Љубо“ — могло се чути из уста и најнезнатнијег Црногорца кад би се што о њему причало или се за њега запитало.

Љубомир Ненадовић чешће је добијао позиве да посети своје пријатеље изван Србије или да учествује у разним националним свечаностима. Међутим, он више није хтео да напусти своје Ваљево. „Све сам већ видео, а овде ми је најбоље, одговарао би. Ваљево је лепо, са својим бреговима и рекама изгледа као Хајделберг. Има две штампарије, две штедионице, двоје новина, две апотеке, две пиваре (али опет пијемо београдско пиво)“. Он никад није могао а да не прикачи неку досетку.

Познато је да је Љубомир Ненадовић, од 1850 године, у Београду издавао свој чувени лист „Шумадинку“, али је мање познато да је и у Ваљеву, 1885, издавао један лист који по начину уређивања и разноликости потсећа на њу. Ваљевски „Гласоноша“ из 1885 (излазио је само пола године) био је занимљив, забаван, симпатичан покрајински листић, који се увек радо прелистава. Оно што је у „Гласоноши“ најзабавније и најзанимљивије, потекло је из Ненадовићевог пера. Лист је имао неколико сталних рубрика, по угледу на „Шумадинку“, а углавном је прозван тако да би, поред вести из света, доносио и вести из Ваљева и његовог округа, да проноси и трговачки пословни глас кроз место. Требало је, најзад, да неко пази како се пише и говори, јер је иначе главни орган ваљевске јавне речи био општински добошар, а тај је једном, као што бележи „Гласоноша“, кад је бирана нова општинска управа, у сав глас добовао и викао: „Бира се општинска управа, нови кандидати приковани су на зиду општинске куће“.

„Гласоноша“ је, уствари, био нека врста дневника града Ваљева; документ о старим Ваљевцима, њиховим међусобним односима, забавама, досеткама и мудростима, јер мудрости и шале чика Љубине биле су и њихове. Почео је да се штампа с песмом на уводном месту, а завршио је указом краља Милана о мобилизацији (ујесен 1885). Ево неколико домаћих вести из „Гласоноше“, које је по свом старом и уобичајеном начину припремио Љуба Ненадовић:

„Један ђак основне ваљевске каменичке школе, играјући се, прогутао је случајно бакарно 10 пара динарских (добро да није читав динар. — Пр. ур.) Помоћу савета обласног лекара дете је четрнаести дан истурило тај бакарни новац из себе и сада се налази у потпуном здрављу (и дете и бакарни новац. — Пр. ур.)“. Као „поверљиво саопштење“ објављена је следећа белешка: „Један окружни начелник путовао је колима по округу. Када је хтео поћи из једног села, сељаци пришапну кочијашу: „Ево ти два дуката, само преврни начелникова кола кад пођете уз оно брдо“. — „А зашто?“ — рече зачуђен кочијаш. — „Зато, одговоре сељаци, јер га ми молимо три године да овај пут оправи, па ништа, а када се и он с његовим колима преврне, наредиће одмах да се за три дана пут оправи“.

Нек' му је алал и ова друга плата

Лист је пун тако „прерађених“ чика Љубиних бележака, пробраних по његовом укусу, да насмеју, али у исто време и да опомену. „Крај ватре“ — звала се нарочита рубрика у којој је он, у облику афоризама, износио искуства свог живота, своје мудрости, сваком приступачно. Када су у Ваљеву, 1887, почеле да излазе „Ваљевске новине“, Љубомир Ненадовић био је и њихов сарадник.

Године 1893 Ненадовић је прославио у Ваљеву педесетогодишњицу свог књижевног рада. Тада је примио стотине честитака са свих страна, и једну најмилију — од деце свих српских основних школа, која га поздрављају као свог драгог Чика Љубу и захваљују му на ономе што је за њих писао, желећи му још дуг живот и много песама. „Ја сам са здрављем прилично, још могу читав сат да играм билијара. Иначе живим сасвим тихо и повучено и у свему старачки. Читање, то ми је најлепша забава“. — писао је тада Ненадовић једном свом пријатељу.

Народна скупштина одредила је, 1892 године, да се Јовану Јовановићу Змају и Љубомиру Ненадовићу, као признатим песницима и књижевницима, у име народног признања даје годишње по 4.000 динара. Једног дана се шетао чика Љуба по ваљевској пијаци, док ће један сељак, не видећи га, запитати неког трговца: — Ама, је ли истина да је Љубо Ненадовић добио од скупштине још једну плату? — Јесте, одговори овај. — А зашто ли, богати? — Па да још више пева, — одговори трговац. — А да ти није што криво за то? — Јок, богами. Господин Љубо је добар човек и нек му је алал и ова друга плата (Ненадовић је био пензионер). Само, бојсе, да не буде сад с њиме као с оном кокошком што је носила сваког дана по једно јаје док јој је даван обичан оброк хране. А када домаћица, у жељи да јој кокошка носи сваки дан по два јајета, удвоји оброк, ова не само да не носаше по два јајета дневно, но престаде и једно носити... — Љубомир Ненадовић, који је све ово слушао, од срца се насмејао духовитости ваљевског сељака и сам је пренео кроз Ваљево ту досетку, тако да је убрзо била свима позната.

Последња жеља Љубомира Ненадовића била је да му се на гробу заигра дечје коло. Умро је 21 јануара 1895 у Ваљеву, а сахрањен је у Брanковини, колевци Ненадовића. Деца из српских основних школа на његовом гробу подигла су касније својим прилозима скроман споменик. И лепше се нису могла одужити своме Чика Љуби.

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

ЧОВЕК И МРАВ

Мрав „жетелац“ може да подигне терет који је 52 пута тежи него што је он сам. Да би се с њим мерио, одговарајући терет који би човек, у односу на тежину свога тела, морао да подигне износио би 4.000 килограма.

ТАКО КАЖУ...

На свету постоји више од 20.000 разних врста пужева. Они пливају, скачу, пузе, рију, живе на дну мора и на врховима дрвећа. Има их разних величина — од тако сићушних као што је зрнце шећера, па до дужине од 60 см. Тако бар кажу неки стручњаци.

ВИДЉИВОСТ НАД ОКЕАНОМ

На основу најновијих мерења, утврђено је да са висине од пет стопа (стопа=30,48 см) видљивост износи 2,5 морске миље; са 20 стопа 5,1 миља; са 50 стопа 8,1 миља; са 100 стопа 11,5 миља; са 500 стопа 25,6 миља, а са 1.000 стопа висине 36,2 миља. Једна морска миља износи нешто мање од два километра.

ЗА ДЕСЕТОРИЦУ

„Оритен“, тандем за десет возача, свакако је био најдужи бицикл на свету. Направљен је у Валтону, у Масачусетсу, око 1898 године. За возаче овог чудног возила причало се да могу да постигну брзину од 65 километара на час.

„Оритен“ је био дуг седам метара, а тежак 137,5 килограма.

КОЛИКО ИМА ИНДИЈАНАЦА?

„Према неким подацима, број Индијанаца у време открића Америке, 1492 године, износио је око 846.000. Многа индијанска племена бели досељеници нису видели за 200 и више година после Колумба. Садањи њихов број, укључујући ту и мелезе, износи 343.410. То значи да се за последњих сто година стање поправило, јер је 1865. после великог америчког грађанског рата, било укупно 294.547 Индијанаца.

ЧИТАВ ВЕК...

Читав век трајала је међу уметницима препирка око тога да ли је слика „Мадона Лита“, која се налази у лењинградском музеју Ермитаж, дело Леонарда да Винчија или неког његовог ученика. Сада је совјетски уметнички стручњак Матвеј Гуковскиј објавио да резултати свестраних испитивања непобитно показују да је сам Леонардо аутор ове слике.

БРЗА ДИЗАЛИЦА

У Француској је саграђен камион-дизалица са специјално конструисаном каросеријом. Дизалица има мотор од 220 коњских снага. Она може да подигне терет од 15 тона на висину од 6 метара, или 18 тона на 5 метара, и то за свега један минут. Камион-дизалица може и да се креће са својим висећим теретом, а док је у покрету у стању је да повуче и до 80 тона. За рад ове дизалице потребне су свега две особе.

ЗАШТО НЕ ПРОГОВОРИ?

Шимпанзо, најинтелигентније живо биће после човека, има потпуно развијене говорне органе, као и човек. Међутим, сви покушаји да се шимпанзо научи људском говору пропали су. То је због тога, кажу анатоми, што овај мајмун нема у одговарајућој мери развијен центар за говор у мозгу.

АПЕТИТ НИЛСКОГ КОЊА

Један одрастао нилски коњ, који живи у рекама и језерима Источне Африке, тежак је преко 2.000 килограма. Само за једну ноћ он поједе траве и младог грања с дрвећа у тежини од 180 килограма.

О грани платана висила је грудва, као да је начињена од грубог картона. Прекопута, у месарници пуној меса и обасјаној сунцем, није било ниједне једине муве. На питање једног купца како је то могуће, месар је одговорио:

— Годинама сам чинио све да их се ослободим и нисам успео. Но, откако су се населиле зоље на оној грани, муве као да су руком однесене. Да бих привукао зоље, повремено сам стављао на тезгу комадић џигерице. Сада, пошто ми оне долазе редовно у радњу, муве су побегле.

Месар је имао право. Јер, у борби против природних непријатеља најбоље је користити се природом. Дуго је људима требало да стигну до овог закључка, али су, најзад, до њега ипак дошли.

500.000 мртвих због скакаваца

Вековима су људи од инсеката имали штете, али и користи. Било је и таквих случајева да су извесни инсекти живели не наносећи никакву штету, али су повремено, којипут кривицом људи, постајали права напаст. Тако је било и с кромпировом златицом. Наиме, у току сталне производње кромпира, његов корен и лишће прилично су ослабили. Због тога се догодило да је кромпирова златица, која је мирно живела на дивљем кромпиру по долинама Калифорније, постала врло штетна кад је прешла на накурене биљке. Не само што је нанела озбиљне губитке произвођачима у Тексасу, већ је, 1917, с пртљагом америчке војске прешла у Европу. Она је невероватном брзином преплавила Белгију и Француску, а потом Немачку. Пронађена је чак и на 2.000 метара висине, на Пиринејима, где су је донеле јаке ваздушне струје.

Женка кромпирове златице снесе једанпут седмично по 2.500 јаја. Но, не треба мислити да је то изузетна плодност. Она је код инсеката уобичајена и иде упоредо с невероватном физичком отпорношћу.

Још од памтивека, инсекти су играли веома важну улогу у историји човечанства. Амерички природњак Хауард сматра „да су сеобу неких народа и пад појединих цивилизација на Блиском Истоку проузроковале најезде скакаваца-луталица". Да ли је ово тачно, тешко је рећи. Али, можда није далеко од истине кад се зна да је у Алжиру, пре једног столећа, „киша скакаваца" уништила толико хране на пољима да је око 500.000 лица умрло од глади. Да су ови инсекти били од велике штете за старе народе Блиског Истока, ван сваке је сумње, јер је о њима говорио и Мухамед.

Данас чак и Уједињене нације дају помоћ за сузбијање скакаваца. Међутим, не треба мислити да се они појављују само у топлим, тропским пределима. Недавно су кренули у „освајање" Канаде, али су на време заустављени.

Ако седимо крај прозора у брзом возу, лако ћемо приметити како слабачка мува, и поред јаког ветра и велике брзине воза, лети крај нашег прозора. После извесног времена она улази у купе, излази кроз исти прозор и улази у друго одељење. Значи, она није тако нејака како је замишљамо. Слично је и с неким сићушним инсектима који као од шале прелећу мора. Али, они ипак више „воле" да путују преко океана док се још нису излегли из јајета, или као ларве и гусенице, без обзира колико ће трајати такво путовање.

Уочи Другог светског рата, један париски трговац старог намештаја добио је из Пољске стилски орман, који није распаковао пуних петнаест година. Кад га је отворио, излетело је мноштво лептирова. Трговац је неколико ухватио и однео једном познатом ентомологу, који је утврдио да та врста лептирова живи само у Источној Европи. Значи да су се јаја, а потом инсекти, врло добро осећали у орману, иако годинама нису имали хране, што претставља леп пример издржљивости.

„Жишку, у знак захвалности...."

Природњаци сматрају да на Земљи живи 4 до 5 милиона врста разних инсеката, од којих је проучен и унет у каталоге само милион. Међу инсектима има много врста које непосредно служе човеку. То су они који производе мед, дају свилену нит, помажу опрашивање биљака, итд. Па ипак, сва та корист не може да учини да се забораве огромни губици које сваке године трпи светска привреда од штетних инсеката.

Пре педесет година, једна од 35.000 врста жишка окомила се на памук који расте у југоисточном делу Сједињених Америчких Држава. Штета је постајала све већа, па су се месне власти обратиле за помоћ својој држави, држава федералној влади, а влада скупштини и војсци. Али, све предузете мере остале су без успеха, па су на крају одгајивачи морали да напусте угрожена подручја, да се преселе на нова и да гноје земљу нарочитим ђубривом. После извесног времена, посао је у толикој мери кренуо набоље да су произвођачи подигли споменик са огромним жишком на њему. На споменику пише: „Жишку, у знак захвалности што је потстакао напредак у гајењу памука".

Човека су столећима штитиле од биљних штеточина само птице. Тек је савремена наука створила хемиске производе који су учинили велику услугу привреди у свету, нарочито за последње две деценије. Али, убрзо су инсекти постали отпорни према многим од ових средстава, па су природњаци дошли на нову мисао: да се од њих треба бранити опет инсектима.

Први кораци ка овој биолошкој борби учињени су пре 70 година, кад је Артур Кебел, самоуки ентомолог, послат у Аустралију да пронађе неког непријатеља штитасте ваши, која је косила плантаже поморанџи и лимунова у Калифорнији. Као што је познато, Кебел је после два месеца трагања пронашао инсекта који се храни искључиво вашима са овог воћа. У року од две године, они су се толико намножили у Калифорнији да је њихово потомство потпуно очистило угрожене плантаже од биљних штеточина.

Заштита биља од инсеката помоћу других инсеката данас је узела великог маха. У САД, педесет виђених ентомолога посветило се искључиво истраживачком раду на овом пољу. Они су, као и научници у другим земљама, поставили себи задатак да за сваког штетног инсекта пронађу „противотров", али не хемиски, већ у виду инсекта који га прождире. Посао није лак, зато што „инсект-противотров" мора да буде безопасан по усеве и човека, без обзира до које ће се мере намножити. Досад постигнути резултати говоре да су научници на најбољем путу.

Међу вулканским стенама

Острво Нови Зеланд је предео ретких природних лепота. Ту се могу наћи гејзери као на Исланду, фјордови као у Норвешкој, тамо се налазе Алпи и језера као у Швајцарској и вулкани као у Италији. Један од тих вулкана је и Ренцитото, за који кажу да је најмлађи вулкан на Новом Зеланду. Ренцитото је заправо острво-вулкан. То је огромна гомила вулканских стена које је испресецала лава. Недавно је енглески ботаничар Хил посетио Ренцитото и испитао биљни свет на њему.

— Оно што је Ајфелова кула за Париз, то је Ренцитото за овај крај, — каже Хил. — Иако је овај вулкан био пре релативно кратког времена активан, на њему данас расту биљке под веома занимљивим условима. Између чврсте лаве расте око 280 врста биљака које лепо напредују, а на његовим падинама одомаћило се и око 20 врста новозеландских орхидеја.

Острво Ренцитото припада Новом Зеланду, а има и свог управитеља, Рега Нобла.

На бескрајним океанским пучинама могу се, ту и тамо, наћи острва с једним или више становника, али ниједан чувар неког острва није имао тако различите задатке као Рег Нобл. Он је постављен за чувара 1931 године. Његов први задатак био је да искорени штетне валабије, животиње сродне кенгуру, затим опосуме и јелене који су таманили дрвеће и жбуње на острву. Али, њега су чекале и друге дужности. Он осветљава обалу струјом коју добија из генератора, да би људи који то желе могли да се купају ноћу или да тамо проведу вече. Он се брине и о смештају бродоломника, он је магационер и управник поште, он пребацује хиљаде ракова на другу страну обале да би лука била увек чиста. Једина индустрија, ако се тако може назвати, јесте пчеларство, којим се опет занима Рег Нобл. На острву има око сто кошница, које су прошле године дале око 6.000 килограма меда. Превозна средства на овом острву сачињавају: један старински аутобус, један такси, који се „постепено" претвара у старо гвожђе, и један прастари лаки камион. Једини приход који новозеландске власти имају од овог острва добија се изнајмљивањем стотинак бенгалоа (дрвених кампинг-кућица)

Веровали или не...

СНАЛАЖЉИВ КОЊ

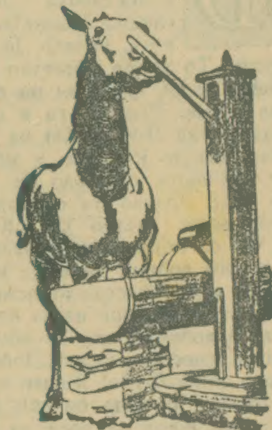

Скејт, коњ Џозефа Ширера из Источне Палестине, у америчкој савезној држави Охају, научио је да, кад је жедан, сам себи напумпа воду у корито за напајање стоке.

НЕОБИЧАН ЗАКУП

Палата Ели, у Лондону, била је 122 године (од 1576 до 1698) издавана уз годишњи закуп који се састојао од десет фунти, десет стогова сена и — једне црвене руже.

МЛАЂЕ ЈЕ СТАРИЈЕ

У анамском племену Лоло, за најстарије дете не сматра се оно које је прво дошло на свет, већ његов, други по реду, брат или сестра. Због тога друго дете наслеђује читаву породичну имовину.

ЧОВЕК КОЈИ ЈЕ ЗНАО 307 ЈЕЗИКА

Лоренцо Хервас и Пандуро (1735—1809), књижничар Ватиканске библиотеке, знао је 307 језика.

ПЕТНАЕСТОГОДИШЊИ ЧЛАН ПАРЛАМЕНТА

Едмунд Волер (1606—1687), један од најславнијих енглеских песника свог времена, постао је члан парламента кад је имао свега петнаест година.

ЗБОГ УКОСНИЦА...

Енглеска краљица Ана (1366 — 1394) добила је надимак „Добра" због тога што је прва донела у Енглеску металне укоснице. Надимак су јој разуме се, дале жене, које су до тада причвршћивале косу дрвеним штапићима.

Волт Дизни

ДУШКО ДУГОУШКО

И ДРУГИ ДОБРИ И РЂАВИ СТАНОВНИЦИ ЊЕГОВЕ ВАРОШИЦЕ И ОКОЛИНЕ

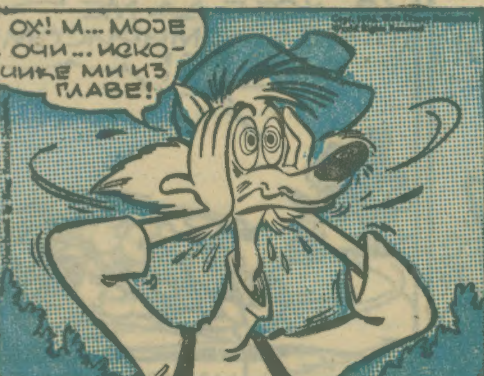

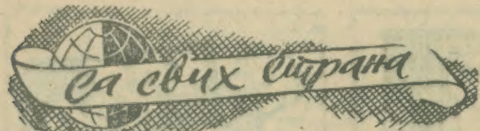

ПОСМАТРАЊЕ ПТИЦА — НОВ СПОРТ

Посматрање птица у САД привлачи све већи број грађана. После лова и голфа, ово је најомиљенији спорт у Америци. Лист „Пословна седмица", који се бави искључиво анализом понуде, тражње и цена разне робе, посветио је недавно целу једну страницу овом спорту, „којим се одушевљавају сви чија душа још може да се заноси бојама перја и цвркутом птица". А то су, поред великог броја деце, људи разних професија: сликари, књижевници, фотографи, регистратори птичјег звука, затим домаћице, чиновници, радници и други грађани.

Спорт се састоји у следећем. Људи одлазе у поља и шуме и, уместо да убијају птице, труде се да препознају што више птичјих врста. Од-

лази се мање појединачно, а више у групама. Досад је највећи успех показала група од неколицине Енглеза и Американаца који су за сто дана прешли 48.000 километара и препознали око хиљаду врста птица. Притом треба бити спреман на разне напоре и незгоде. Човек мора да пешачи, да се вере уз брдо, да прескаче јендеке, да гази потоке, а поврх свега ваља да познаје орнитологију.

Прибор за овај спорт је помало необичан: двоглед, бележница, писаљка и једна књига с репродукцијама птица у боји, од које је за последњих осам година продато 3 милиона примерака.

„Како то да је љубав према птицама узела толиког маха?" — пита се лист „Пословна седмица", и одговара: „Овај спорт претставља седам пута већу разоноду и бољи одмор од класичних излета аутомобилима и другим превозним средствима у поље. Људи се враћају кућама задовољни, обогаћени утисцима из лепих предела, и орни су за рад".

* * *

ИНВАЗИЈА ЛЕПТИРОВА

Сваке године лептирови „мртвачка глава" долећу са европског континента у Енглеску, и то обично почетком лета. У септембру прошле године долетели су у огромнимројевима. Било их је свуда, а нарочито на обалама, на капијама

рибарских кућа, у шупама и по вртовима. Селе се обично ноћу. Исцрпена од дугог путовања, већина угине, али инвазија не престаје. Занимљиво је да је прошлог септембра, заједно с лептировима, Ламанш прелетео и велик број птица, што се тумачи погодним атмосферским приликама у том месецу.

* * *

СМУЧКЕ ОД СТАКЛА

Од пре краћег времена, у Француској се производе смучке које се састоје од 35 отсто стакла и 65 отсто полиестерове смоле. Погодан облик постиже се помоћу великог притиска, и то онакав какав год се жели,

што није случај при уобичајеној производњи. Стаклене смучке показују предност над осталима и у погледу брзине и стабилности. С њима се смучар осећа сигуран чак и на меком снегу.

* * *

ТЕЛЕВИЗИЈА ЗА НЕСТРУЧЊАКЕ

Захваљујући сталном усавршавању материјала, у Енглеској је произведена телевизиска камера за љубитеље подводног снимања, који не морају бити никакви стручњаци. Таква камера тешка је свега 19 килограма и знатно је јевтинија од досадашњих.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ЏИНОВСКИ КУПУС

У огледном врту Универзитета у Мичигену расте купус висок три метра. Овакав раст постигнут је захваљујући употреби једног новог вештачког ђубрива, неке киселине коју је открио професор Силвен Витнер, наставник ортикултуре на том универзитету. Професор Витнер тврди да ће његова киселина преобразити биљни свет. Међутим, бар досад, резултати не оправдавају овако оптимистичку изјаву. Како изгледа, свака биљка понаша се друкчије под дејством ове нове хемикалије. Бриселски купус и јагоде, например, уместо да постану крупнији, умножавају број јединки; краставци остају нормалне величине, само им се корење несразмерно пружа у дужину, итд. Сада се ово ђубриво испитује и у другим земљама, поред осталих у Јапану и Енглеској.

ВАЖАН ЈЕ ГЛАС, А НЕ РЕЧИ

Код неких народа, нарочито на Средњем Истоку, саме речи не играју толику улогу колико начин говора. Један амерички научник, који је дуже време боравио у Египту, објавио је недавно занимљиве податке о томе како разговара тамошњи свет. Тамо се, каже он, на тон гласа, ритам и уопште начин говора обраћа знатно већа пажња него на саме речи. Ако неко говори тихим, мирним гласом, макар употребио и неку оштрију реч, неће се сматрати да је непријатељски расположен. Али ако он, и поред употребе миролјубивих речи, говори оштро и своје речи пропраћа отсечним покретима руку, сматра се да је његов говор непријатељски.

ПАЦОВИ УЧЕ ЈЕДАН ОД ДРУГОГ

Према мишљењу једног америчког научника, веома се ретко догађа да животиње уче једна од друге. Све оне траже храну или се спасавају од непријатеља на тај начин што случајно, у потребном тренутку, нађу неко решење. Кад животиња, приликом разних опита, учини оно што се од ње тражи (додирне одређену ручицу или отвори баш ону кутију коју треба), онда добије награду у храни. После тога, она покушава да то понови, да би опет добила награду, али друге животиње не могу ово од ње да науче, већ свака за свој рачун покушава да нађе решење. Само за пацове, како изгледа, не важи ово правило, што је потврдио следећи опит. Један пацов научио је да се у лавиринту управља према црвеној светлости, док је за њим, као пратилац, ишао други пацов. Приликом следећег опита први пацов је уклоњен, али је пратилац и без њега одмах умео да нађе пут.

ПРЕДВИЂЕН ЗЕМЉОТРЕС

На дан 22 марта ове године, у Сан Франциску се догодио земљотрес. У томе не би било ничег чудног да стручњаци нису унапред рекли да ће до њега доћи. Додуше, нису се сви сложили у погледу времена кад ће земљотрес наступити. Док су једни предвиђали да ће то бити ускоро, други су давали дужи рок — у току ове године. Цела западна обала у том пределу Калифорније, тј. на западној падини Кордиљера, подложна је повременим потресима, али се ипак сматра за велик успех што је приближно тачно предвиђено време кад ће се земљотрес догодити.

РАДИО С ПЕТРОЛЕЈСКОМ ЛАМПОМ

Једна холандска фабрика радио-пријемника врши пробе с новим типом апарата који би добијао потребну енергију од петролејске лампе. То се постиже на тај начин што се на цилиндар лампе стави један уређај који топлотну енергију претвара у електричну. Овако добијена енергија довољна је за рад једног малог пријемника, који је начињен од провидне пластичне материје.

ЗА БРЖИ И ВИШИ ЛЕТ

У циљу бржег лета и достизања што већих висина, у Америци је начињен пробни авион X-15. Сматра се да ће он моћи да развије брзину од око 7.000 миља (близу 12.000 километара) на час. Авион ће имати инструменте који ће бележити све временске и топлотне промене, као и понашање оклопа на разним температурама.

„ВЕЧИТА" АТОМСКА БАТЕРИЈА

Један амерички научник сматра да се може начинити атомска батерија која би трајала „цео век". Он је дао и идејни пројект таквог једног уређаја. По његовој замисли, топлота која би се добијала зрачењем неког радиоизотопа могла би се употребити за добијање електричне енергије. Овакав парно-електрични генератор давао би енергију за време од преко 30 година.

ХИЉАДУ ПИЛУЛА ЗА МИНУТ

Научници на Колеџу за фармацију у Мичигену начинили су машину која је у стању да произведе око хиљаду пилула за минут. Старе машине могле су да дају највише око 400 пилула, и то нешто слабијег квалитета.

СТО МИЛИОНА ПУТА ЈАЧА ОД СУНЦА

Један швајцарски астроном открио је нову велику звезду чија је светлост 100 милиона пута јача од сунчане. Она се налази у сазвежђу Великог медведа и може се видети само јаким телескопом. Кад би се ова звезда налазила на даљини на којој би се наше Сунце једва видело голим оком, изгледала би нам четири пута већа од пуног Месеца.

ПОКРЕТНИ РЕСТОРАН

Израђен је аутомобил који је, уствари, прави ресторан на точковима. Кад кола стану, довољно је 40 секунди па да ресторан буде спреман да издаје јело или пиће. Он има пећ, лонац за кување кафе и фрижидер.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

Биоскоп код куће

Из ранијих бројева нашег листа већ вам је познато како се приређује биоскоп код куће. А сад вам ево још једне слике за ваш биоскоп. Да бисте приказали овог јарца, треба само да наместите руке као што то показује наша слика. Ако још будете

мицали прстима како ваља, ваш јарац оживеће на велико задовољство гледалаца.

Кад наместите руке као што вам показује наша слика, па на тако намештене руке пустите да пада светлост сијалице или свеће, добићете на зиду или платну слику козе.

Изгледа лако...

Ево у чему се састоји ова вештина:

Две особе клекну на под, окренуте лицем једна другој, и држе у левој руци свећу у

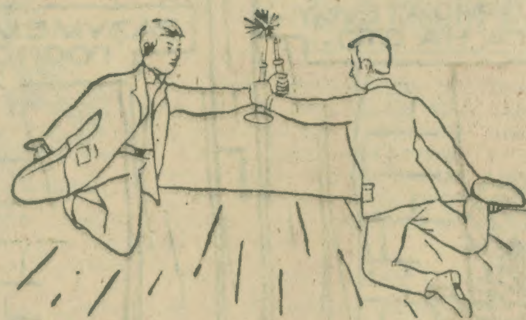

свећњаку. Десном руком ухвате десну ногу, услед чега морају да се држе у равнотежи на левом колену. Један од играча, чија је свећа угашена, мора да је упали на свећу другог играча.

Као што видите, то није нимало замршено, па ипак не можете ни да наслутите како је тешко у овом положају упалити свећу. Кад будете изводили ову вештину добро ћете учинити ако по поду простерете старе новине, како восак који ће капати са свеће не би испрљао под.

Дакле, покушајте!

ОД ТАЧКЕ ДО ТАЧКЕ

Видите и сами да човек на слици свира у свиралу. Али, коме он то свира и зашто?

Ако желите да ово дознате, онда добро зашиљеном оловком саставите све бројеве на нашој слици, редом од 1 до 80.

... на основу анкете спроведене у више земаља, утврђено је да мушкарци једу знатно више слаткиша (бонбона и чоколаде) од жена, док жене једу више сладоледа.

... деведесет чланова Колумбове посаде били су политички затвореници. Кад је шпански двор одобрио помоћ Колумбу, наредио је да посаду за његов брод да град Палос, због тога што се његово

становништво непосредно пре тога побунило против инквизиције. Тада су из затвора у Палосу одведени на брод вођи побуне, уз обећање да ће бити пуштени на слободу ако Колумбов покушај успе.

... уред за патенте у Сједињеним Америчким Државама прима сваког дана просечно 300 пријава за нове проналаске.

... све до 1849 године, новинска агенција „Ројтер" употребљавала је голубове писмоноше за преношење вести између Ахена и Брисла.

... пиранама, страшним рибама-грабљивицама које живе у водама амазонског слива, потребно је свега пет до шест минута да растргну читавог вола, тако да од њега остану само кости

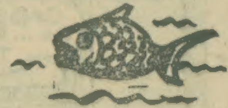

... гладијатор, назив за професионалног борца на јавним приредбама у старом Риму, постао је од латинске речи „гладијус", што значи „мач".

... дејство сунчаних зракова на хлорид сребра први је открио Енглез Шил. По мишљењу научника, то је била прва клица из које се касније развила фотографија.

... на Истоку, постојбини пауна, и данас се месо сасвим младих паунова сматра за посластицу.

... најстарије метално перо за које се зна нађено је у ископинама Помпеје и било је начињено од бронзе.

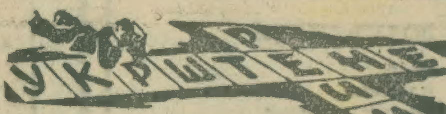

Водоравно: 1) женско име; 5) десна притока Купе; 7) индустриска варош у Турској; 8) врста женског гласа; 10) велике равнице обрасле травом која подноси сушу; 12) два иста самогласника; 13) страно женско име; 15) два иста сугласника; 17) правило, пропис; 19) фудбалски израз; 21) савремени амерички политичар; 22) острво у Атлантском Океану; 24) омеса вулканизираног каучука и разних хемиских додатака; 25) прва немачка песникиња; 26) пркос, тврдоглавост (множ.); 29) митолошки бог подземља код старих Грка; 30) површина воде; 32) елидирана свеза; 34) старо германско божанство; 36) мера за хартију; 38) справа за мерење тежине; 39) држава у Северној Африци; 41) град у Арабији.

Усправно: 1) титула француског престолонаследника у доба краљевине; 2) становник највећег полуострва на свету; 3) предлог; 4) женско име; 5) лако ломљив; 6) аждаја; 7) лева притока Босне; 9) личност из једног Гогољевог романа; 11) једна електрода (множ.); 14) врста папагаја; 16) становник једне нама суседне државе; 18) река у Источној Србији; 20) мрке боје; 23) трећи падеж (латин.); 24) јужноамерички шаховски мајстор; 26) област у Турској; 28) планина у Србији; 31) соба, просторија; 33) град у Северној Француској; 35) господар (турц.); 37) врста кечиге; 40) хемиски знак за берилијум.

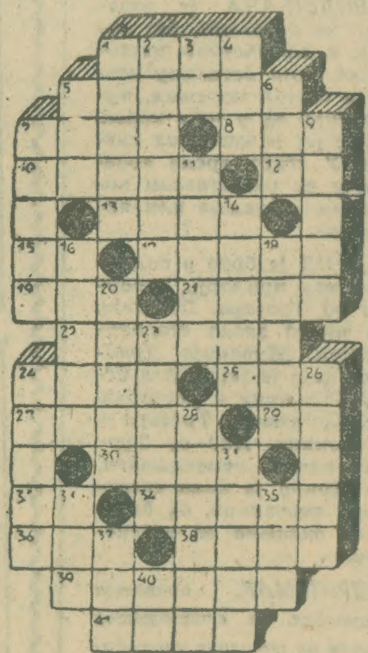

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) ре; 3) сами; 5) Џибути) 7) нет; 8) ада; 10) ехо; 11) Клим; 12) ко; 13) Рила; 14) Либија; 17) зова; 18) Корана; 20) Гали; 21) за; 23) Арас; 24) Лир; 25) сат; 26) еја; 27) Шолаја; 30) Рума; 31) ки.

Усправно: 1) Раб; 2) ему; 3) сито; 4) Италија; 5) Цехол; 6) идила; 7) Пек; 9) ама; 11) крива; 15) изолатор; 16) Борис; 18) караш; 19) Азија; 20) гас; 22) ара; 24) леја; 28) лук; 29) Ами.

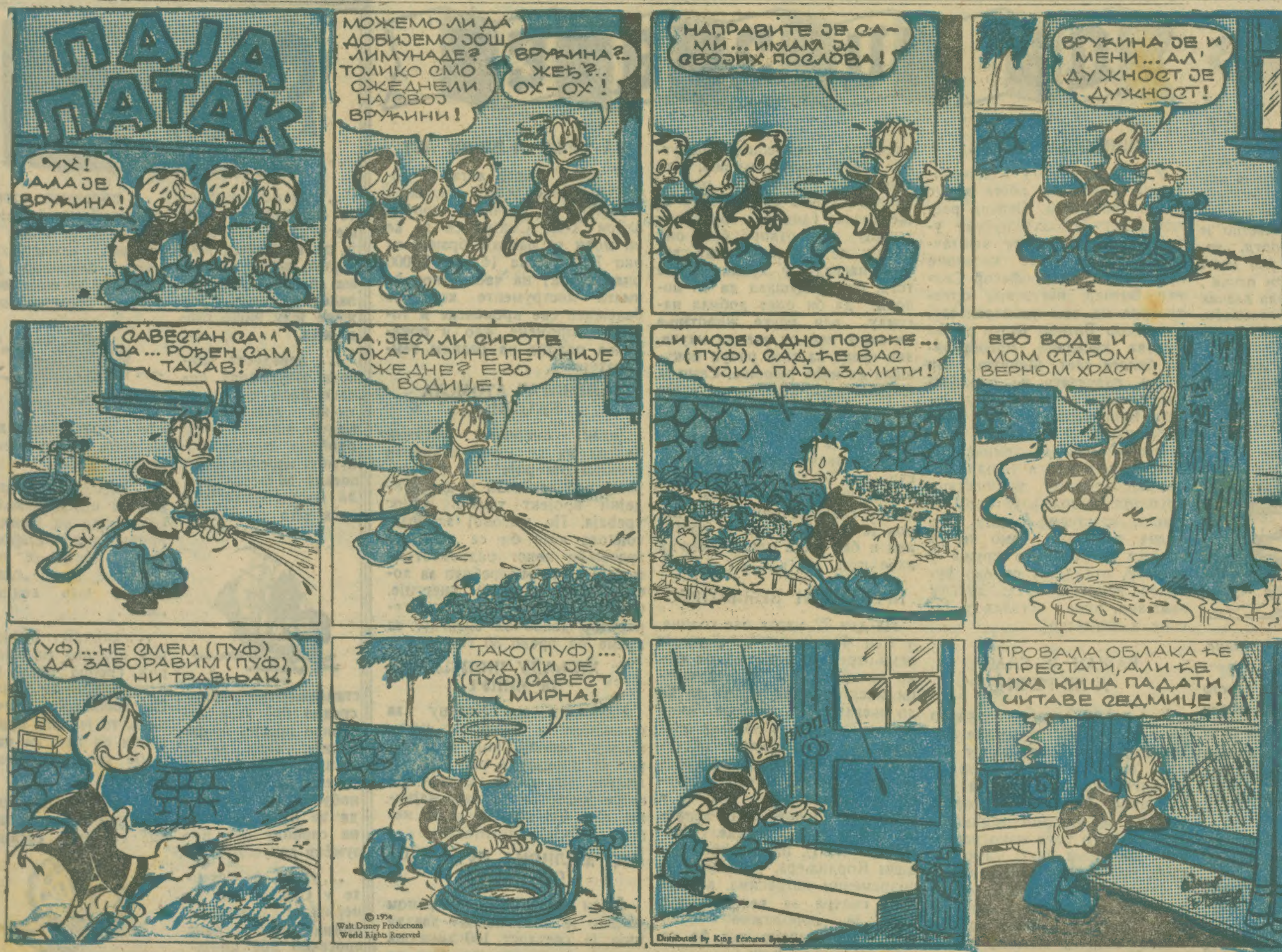

ЛАКО ЈЕ ЊЕМУ

— Шта! — грди Паја Патак свог сестрића Влају. — Не умеш да ми кажеш шта сте данас учили у школи!

— Заборавио сам, ујка-Пајо, — правда се Влаја.

— А како твој друг Влада никад не заборави? Он увек зна шта је учитељ предавао.

— Лако је њему. Он станује на два корака од школе.

ЉУБАВ... ПРЕМА ТОРТИ

Раја: Ох, тетка Белка, што бих волео да останеш код нас на ручку.

Белка: Збиља? Нисам знала да ме толико волиш.

Раја: Знаш, кад нам ти дођеш, онда тетка Пата обавезно купи торту у посластичарници.

РАЗНОЛИКОСТ

— Шта радиш у пошти? — интересује се Белка за ново Шиљино запослење.

— Ударам жигове на писма! — одговори поносито Шиља.

— Па зар то није досадно? Сваког дана једно те исто. И годинама тако...

— Како исто? Ја сваког дана ударам други датум!

Који је ОДГОВОР тачан

ВОДЕЊАЧА је:

село
планина
биљни паразит
стара игра

ДРИД је:

припадник старог племена
брдо
острво
црногорично дрво

ДРИЈЕМАК је:

планински врх
село
биљка
део времена

ЖИОВО је:

грана
место
планина
острво

ОДГОВОР

ВОДЕЊАЧА је паразит на детелини, без листа, с љуоичастим цветовима, који детелину исисава својим корењем, пуштајући га у њен корен. Семе јој је као прах ситно. У старо време водењачу су уништавали копањем из земље или паљењем.

ДРИД је брдо у далматинском приморју, западно од Трогира. По њему се некад звала старохрватска Жупанија Дридска, која је заузимала целу Босиљину и унутарњу земљу између Трогира и Шибеника. Кад су Турци почели наваљивати, на Дриду је била саграђена тврђавица, да би се свет склањао од опасности.

ДРИЈЕМАК, жукавичји каранфил, је вишегодишња биљка из породице каранфила, честа по ливадама. Цвет јој је ружичаст.

ЖИОВО је планина у Црној Гори, источно од Мале Ријеке, леве притоке Мораче. Висока је 2.133 метра.

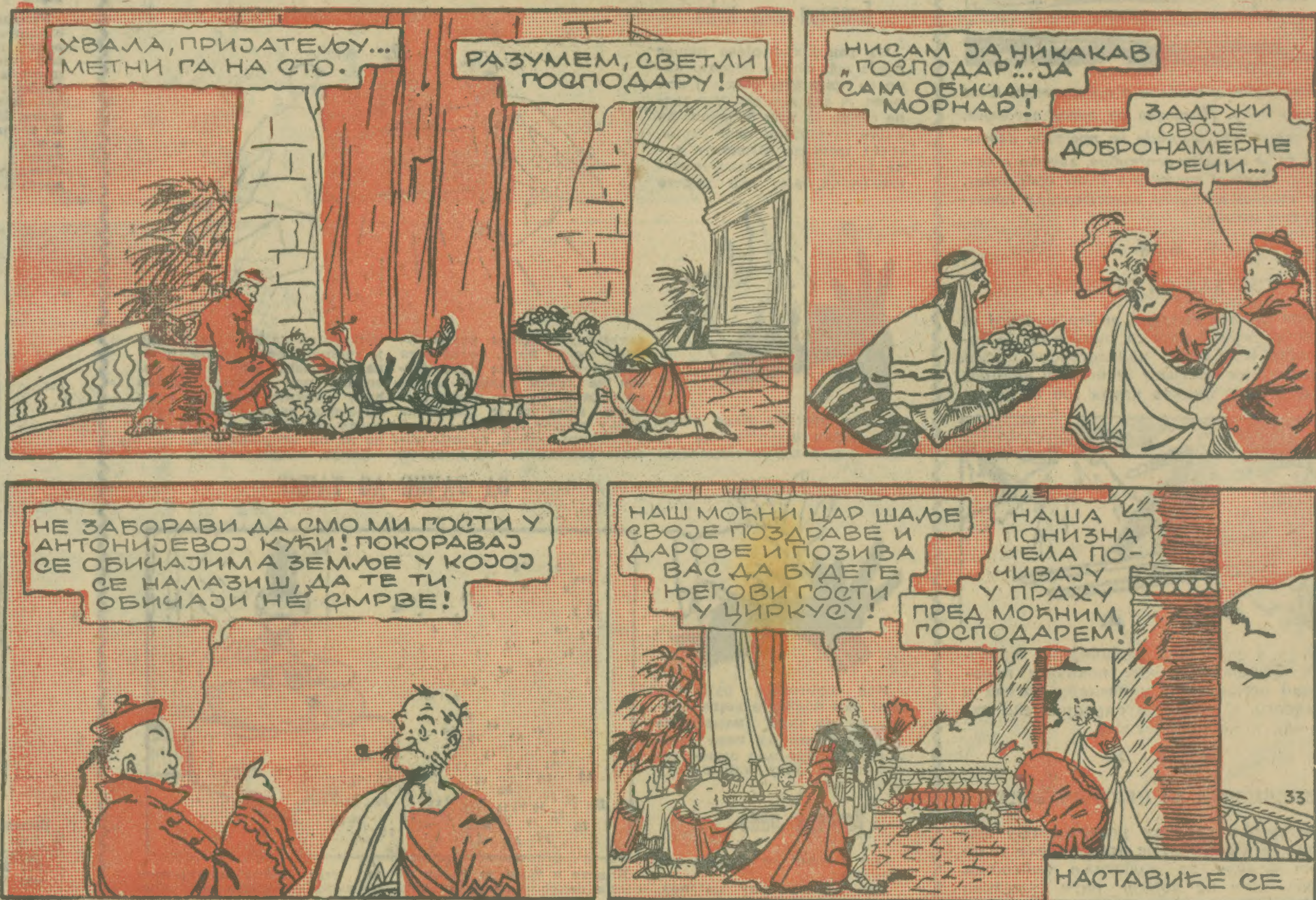

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика" штампарско издавачко предузеће, Београд, Македонска 31. — Тек. рач. бр. 101-Т-935 поштански фах број 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 700 полугодишња 350; за иностранство: годишња 1.000, полугодишња 500 динара. — Рукописи се не враћају